

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

"רוצח בעורמה"

לפרשת יתרו (על פי שיעור של הרב יעקב מדן)

1. שמות כ"א, יב-יד: "ביום השלישי, וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק".

"ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש, ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא". (בראשית כ"ח, יא)

8. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ה הלכות יב – יד:

המזבח קולט שהרי נאמר בהורג בזדון "מעם מזבחי תקחנו למות" מכלל שההורג בשגגה אינו נהרג במזבח, לפיכך ההורג בשגגה וקלטו מזבח והרגו שם גואל הדם הרי זה נהרג עליו

כמי שהרגו בתוך עיר מקלטו. אין קולט אלא גגו של מזבח בית העולמים בלבד ואינו קולט אלא כהן ועבודה בידו אבל זר או כהן שאינו עובד בשעה שנהרג או שהיה עובד ולא היה על גגו אלא סמוך למזבח או אוחז בקרנותיו אינו נקלט.

וכל מי שקלטו המזבח אין מניחין אותו שם אלא מוסרין לו שומרין ומגלין אותו לעיר מקלטו. במה דברים אמורים? במחוייב גלות, אבל מי שפחד מן המלך שלא יהרגו בדין המלכות או מבית דין שלא יהרגו בהוראת שעה וברח למזבח ונסמך לו ואפילו היה זר הרי זה ניצל, ואין לוקחין אותו מעל המזבח למות לעולם אלא אם כן נתחייב מיתת בן דין בעדות גמורה והתראה כשאר כל הרוגי בית דין תמיד.

9. מלכים א פרק ב, כח-לד:

והשמעה באה עד יואב, פי יואב נטה אחרי אדניו, ואחרי אבשלום לא נטה, וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח: ויגד למלך שלמה פי נס יואב אל אהל ה' והנה אצל המזבח, וישלח שלמה את בניהו בן יהונדע לאמר לך פגע בו:

ויבא בניהו אל אהל ה' ויאמר אליו כה אמר המלך צא, ויאמר לא פי פה אמות וישב בניהו את המלך דבר לאמר כה דבר יואב וכה ענני: ויאמר לו המלך עשה כאשר דבר ופגע בו

ויקברתו והסירת דמי חנם אשר שפך יואב מעלי ומעל בית אבי: והשיב ה' את דמו על ראשו אשר פגע בשני אנשים צדקים וטובים ממנו ויהרגם בחרב ואבי דוד לא ידע, את אבנר בן נר שר צבא ישראל ואת עמשא בן יתר שר צבא יהודה:

ושבו דמיהם בראש יואב ובראש זרעו לעלם, ולדוד ולזרעו ולביתו ולכסאו והיה שלום עד עולם מעם ה': ויעל בניהו בן יהונדע ויפגע בו וימתהו ויקבר בביתו במדבר:

1. שמות כ"א, יב-יד:

"מכה איש ומת מות יומת: ואשר לא צדה והא-לוהים אנה לידו, ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה: וכי יזד איש על רעהו להרגו בערמה - מעם מזבחי תקחנו למות".

2. ירמיהו ט"ז, ז-ח:

"...בפיו שלום את רעהו ידבר, ובקרבו ישים ארבו: העל אלה לא אפקד בס נאם ה', אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי"

3. ירמיהו מ"א, א-ז:

"ויהי בחדש השביעי, בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע מזרע המלוכה ורבי המלך ועשרה אנשים אתו אל גדליהו בן אחיקם המצפתה, ויאכלו שם לחם יחדו במצפה: ויקם ישמעאל בן נתניה ועשרת האנשים אשר היו אתו ויכו את גדליהו בן אחיקם בן שפן בחרב, וימת אתו אשר הפקיד מלך בבל בארץ: ואת כל היהודים אשר היו אתו, את גדליהו במצפה ואת הכשדים אשר נמצאו שם, את אנשי המלחמה הכה ישמעאל:.... ויצא ישמעאל בן נתניה לקראתם מן המצפה, הלך הלך ובכה, ויהי כפגש אתם ויאמרו אליהם - באו אל גדליהו בן אחיקם: ויהי כבואם אל תוך העיר, וישחטם ישמעאל בן נתניה אל תוך הבור, הוא והאנשים אשר אתו".

4. בראשית ד', ט:

"ויאמר ה' אל קין - אי הבל אחיך, ויאמר - לא ידעתי, השמר אחי אנכי!.."

5. בראשית ד', י-יב:

"ויאמר - מה עשית, קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה: ועתה ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך: כי תעבד את האדמה, לא תסוף תת פחה לך, נע ונד תהיה בארץ".

6. דברים י"ט, יא-יג:

"וכי יהיה איש שנא לרעהו, וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת ונס אל אחת הערים האל: ושלחו זקני עירו ולקחו אתו משם, ונתנו אותו ביד גאל הדם ומת: לא תחוס עינד עליו ובערת דם הנקי מישראל וטוב לך".

7. למשמעות המילה "מקום" בתורה:

"אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשנה, ויקרא שם אברם בשם ה'". (בראשית י"ג, ד)

ויכהו בה אל החמש וישפך מעיו ארצה ולא שנה לו וימת...".

18. סנהדרין מ"ט ע"א:

"אמר לו: מאי טעמא קטלתיה לעמשא? אמר ליה: עמשא מורד במלכות הוה...".

19. סנהדרין מט ע"א:

"והשיב ה' את דמו על ראשו אשר פגע בשני אנשים צדקים טובים ממנו'. טובים - שהיו דורשין אכין ורקין (ולא הרגו את כוהני נוב למרות הוראתו המפורשת של שאול), והוא לא דרש. צדיקים - שהן בפה ולא עשו, והוא באיגרת עשה".

20. שמואל ב' י"א, טו-כא:

"ויכתב בספר לאמר - הבו את אוריה אל מול פני המלחמה החזקה ושבתם מאחריו ונכה ומת: ויהי בשמור יואב אל העיר, ויתן את אוריה אל המקום אשר ידע כי אנשי חיל שם: ויצאו אנשי העיר וילחמו את יואב ויפל מן העם מעבדי דוד וימת גם אוריה החתי: וישלח יואב ויגד לדוד את כל דברי המלחמה: ויצו את המלאך לאמר - ככלותך את כל דברי המלחמה לדבר אל המלך: והיה אם תעלה חמת המלך ואמר לך מדוע נגשתם אל העיר להלחם, הלוא ידעתם את אשר ירו מעל החומה: מי הכה את אבימלך בן ירבשת, הלוא אשה השליכה עליו פלח רכב מעל החומה וימת בתבץ, למה נגשתם אל החומה; ואמרת - גם עבדך אוריה החתי מת".

21. מלכים א' ב', כח-לד:

"והשמעה באה עד יואב כי יואב נטה אחרי אדניה ואחרי אבשלום לא נטה, וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח: ויגד למלך שלמה כי נס יואב אל אהל ה' והנה אצל המזבח, וישלח שלמה את בניהו בן יהוידע לאמר לך פגע בו: ויבא בניהו אל אהל ה' ויאמר אליו - כה אמר המלך צא, ויאמר - לא, כי פה אמות; וישב בניהו את המלך דבר לאמר כה דבר יואב וכה ענני: ויאמר לו המלך - עשה כאשר דבר ופגע בו וקברתו והסירת דמי חנם אשר שפך יואב מעלי ומעל בית אבי: והשיב ה' את דמו על ראשו אשר פגע בשני אנשים צדקים וטובים ממנו ויהרגם בחרב ואבי דוד לא ידע, את אבנר בן נר שר צבא ישראל ואת עמשא בן יתר שר צבא יהודה: ושבו דמיהם בראש יואב ובראש זרעו לעלם, ולדוד ולזרעו ולביתו ולכסאו יהיה שלום עד עולם מעם ה': ויעל בניהו בן יהוידע ויפגע בו וימתהו, ויקבר בביתו במדבר".

22. סנהדרין מט ע"א:

"דאמר רבי אבא בר כהנא: אילמלא דוד - לא עשה יואב מלחמה, ואילמלא יואב - לא עסק דוד בתורה. דכתיב: 'יהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו, ויואב בן צרויה על הצבא'. מה טעם דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו? משום דיואב על הצבא. ומה טעם יואב על הצבא? משום דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו... 'ויקבר בביתו במדבר'. אטו ביתו מדבר הוא? אמר רב יהודה אמר רב: כמדבר, מה מדבר מופקר לכל - אף ביתו של יואב מופקר לכל (רש"י): לעניים להתפרנס מביתו. דבר אחר: כמדבר, מה מדבר מנוקה מגזל ועריות - אף ביתו של יואב מנוקה מגזל ועריות".

10. תלמוד בבלי מכות יב, א:

אמר רב יהודה אמר רב: שתי טעיות טעה יואב באותה שעה, דכתיב: "וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח". טעה - שאינו קולט אלא גגו, והוא תפס בקרנותיו; טעה - שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים, והוא תפס מזבח של שילה. אבבי אומר: בהא נמי מיטעא טעה, טעה - שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו, והוא זר היה.

11. מלכים א, נ-נג:

וַאֲדֹנָיָהוּ יָרָא מִפְּנֵי שְׁלֹמֹה וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ וַיִּחְזַק בְּקִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּגְדֹּל לְשֹׁלֹמֹה לְאֹמֶר הִנֵּה אֲדֹנָיָהוּ יָרָא אֶת הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה אֲחִזָּז בְּקִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְאֹמֶר יִשָּׁבַע לִי כִּיֹּם הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אִם יָמִית אֶת עַבְדּוֹ בְּחָרֶב: וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה אִם יִהְיֶה לְבֶן חֵיל לֹא יָפֵל מִשְׁעָרְתּוֹ אֲרָצָה וְאִם רָעָה תִּמְצָא בּוֹ וְנָמַת: וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּרְדְּהוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וַיָּבֵא וַיִּשְׁתַּחוּ לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיֹּאמְרוּ לּוֹ שְׁלֹמֹה לֵךְ לְבֵיתְךָ:

12. שמואל ב', כג-כז:

"ויואב וכל הצבא אשר אתו באו, ויגדו ליואב לאמר - בא אבנר בן נר אל המלך וישלחנהו וילך בשלום: ויבא יואב אל המלך, ויאמר - מה עשיתה, הנה בא אבנר אליך - למה זה שלחתו וילך הלוך: ידעת את אבנר בן נר כי לפתתך בא ולדעת את מוצאך ואת מבואך ולדעת את כל אשר אתה עשה: ויצא יואב מעם דוד וישלח מלאכים אחרי אבנר, וישבו אתו מבור הסרה ודוד לא ידע: וישב אבנר חברון, ויטהו יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלי, ויכהו שם החמש וימת בדם עשהאל אחיו".

13. רש"י סנהדרין מ"ט ע"א ע"פ מדרש הגדול לשמות כ"א:

ד:

"שאל לו בערמה: יבמה גְדַמַת - היאך חולצת? התחיל שוחה מלפניו ומראהו: כך היא חולצת בשיניה, והוא שלף חרבו והרגו...".

14. גמרא סנהדרין מט ע"א:

"וויטהו יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלי. אמר רבי יוחנן: שדנו דין סנהדרין. אמר ליה: מאי טעמא קטלתיה לעשאל? - עשאל רודף היה. - היה לך להצילו באחד מאיבריו! - לא יכילי ליה. - השתא בדופן חמישית כיוונת ליה, באחד מאיבריו לא יכלת ליה?".

15. שמואל ב' ג', כח-כט:

"וישמע דוד מאחרי כן ויאמר - נקי אנכי וממלכתי מעם ה' עד עולם מדמי אבנר בן נר: יחלו על ראש יואב ואל כל בית אביו, ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך ונפל בחרב וחסר לחם".

16. מלכים א' ב', ה-ו:

"וגם אתה ידעת את אשר עשה לי יואב בן צרויה, אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל לאבנר בן נר ולעמשא בן יתר ויהרגם, וישם דמי מלחמה בשלם ויתן דמי מלחמה בחגרתו אשר במתניו ובעלו אשר ברגליו: ועשית כחכמתך ולא תורד שיבתו בשלם שאל".

17. שמואל ב' כ', ט-י:

"ויאמר יואב לעמשא - השלום אתה, אחי? ותחזי יד ימין יואב בזקן עמשא לנשק לו: ועמשא לא נשמר בחרב אשר ביד יואב